

**MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ VE SONRASINDA TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN
EKONOMİ POLİTİĞİNİN İNCELENMESİ
(1918-1930)**

Ahmet Yusuf YILMAZ*

Öz

Ekonomik faaliyetler, insanlık tarihi boyunca toplumların ve devletlerin en önemli faaliyetlerinden biri olmuşlardır. Bu düşünceden hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki ekonomik faaliyetlerin ve ekonomi yönetiminin nasıl olduğuna dair göstergeler bulunmaktadır. Millî mücadele dönemi olarak adlandırılan bu dönemde halk hem yoksullukla hem de düşmanla mücadele etmeye çalışmıştır. Yaşanan mücadelede Anadolu halkının zafere nasıl ulaştığı ve ulus devleti kurduğu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerinin kuruluş yıllarında uyguladığı ekonomi politikalarına bakıldığında müdahaleci bir ekonomik yöntem sergilediği görülmektedir. Yeni devletin kurulma sürecindeki buhranlı dönemde Max Weber'in karizmatik otorite tanımına uyan asker kökenli yöneticiler; yeterli sermayeye sahip olmadan, umutsuz, bitkin olan halka cesaret vererek umut olmuştur. Bu çalışmada Millî Mücadele ve sonrasındaki dönemde uygulanan ekonomi politikaları tetkik edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ulus inşa sürecinde (millî ekonominin kurulmasında) savaş ekonomisini, devletin kurulmasında uygulanan ilk ekonomi politikalarını, kurumlarını, vergilendirme sistemini ve yaşanan 1929 ekonomik krizinin nasıl atlatıldığını sonuçlarıyla ortaya koyma amacıyla o dönemi anlatan kaynaklar irdelenerek bu makale yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, millî mücadele, politika, ekonomi

**ANALYSING OF POLITICAL ECONOMY IN THE NATIONAL STRUGGLE ERA AND
POST-NATIONAL STRUGGLE PERIOD OF REPUBLIC TURKEY**

(1918-1930)

Abstract

Economic activities have been one of the important activities of societies and states throughout human history. Starting from this idea of there are indications that economic activities and economic management in the process of establishment of the Republic of Turkey. In this period, which is called the period of national struggle, people tried to fight both poverty and the enemy. The subject of this article is how Anatolian people achieved victory and established a nation-state in war. When you look at the economic policy of the Republic of Turkey, leaders were implemented in the Republic of Turkey's foundation year; it is seen as an interventionist economic structure. During depression years in the process of establishing the new state, military-based rulers, who were suitable to Max Weber's definition of charismatic authority, without having enough capital, hope were given to the desperate and exhausted people for encouragement. In this study, Political Economies in the National Struggle and Republic of Turkey are analyzed. With the end of the First World War, this article was written by examining sources which explain that period. This article was tried to reveal the war economy, first economic policies applied in the establishment of Republic of Turkey, Turkish institutions, taxation system and how the economic crisis of 1929 was overcome in the nation-building process.

Keywords: Republic of Turkey, national struggle, policy, economy

* Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara, ahmet.yilmaz@hbv.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3499-7676>

GİRİŞ

Bu çalışma; millî mücadele döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında uyguladığı ekonomi politikasını, devletin kuruluşunu anlama açısından ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümde ülkenin ekonominin gelişimini, tarihsel arka planı göz önünde bulundurularak neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde devletin kuruluşunda izlenen politikaları daha iyi anlamının yolu olarak Osmanlı Devleti'nin son dönem ekonomisi incelenmiştir. Bu bölümde, Osmanlı Devleti'nin borçlarının kurumsal hale geldiği, tarihsel başlangıç noktası olarak Düyun-u Umumiye İdaresi'nin kuruluş tarihi seçilmiştir. Bu kurum, ülkeyi ağ gibi kaplayan yabancı devletlerin kurduğu bir vergilendirme teşkilatıdır. Düyun-u Umumiye ile birlikte Osmanlı Devleti kendi vergilerini toplamaktan aciz bir duruma düşmüş ve yabancı devletlerin borçlarını ödemek için kurulan Düyun-u Umumiye ile halktan vergiler toplanmaya başlamıştır ki bu durum; Osmanlı Devleti'nin mali meşruiyeti sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu konuda incelenen diğer husus yeni devletin kurucusu Mustafa Kemal'in yetişmesinde onun düşünce dünyasını etkileyen Osmanlı ekonomi politikasının ele alınmasıdır. Mustafa Kemal, Osmanlı Devleti'nin yıkılış döneminde eğitim görmüş bir Türk subayıdır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin gerileme ve yıkılış nedenleri üzerinde döneminin aydınlarının eserlerini, düşüncelerini öğrenmiş bir liderdir(Ergin, 1984: 52). Mustafa Kemal'in doğduğu yıl, Düyun-u Umumiye İdaresi'nin kurulduğu yıldır. Öğrenimini gördüğü yıllarda bu kurumun mali açıdan ülkeye verdiği zararları görmüştür. Tanık olduğu olaylar çevresinde kuracağı devletin temellerini inşa ederken mali bağımsızlığa, gelirin giderleri karşıladığı denk bütçe oluşumuna gayret etmiştir.

Kurulan Türkiye Cumhuriyeti ulus temelli bir devlettir. Bu sebeple kendi mali kurumlarını kurarken Osmanlı Devleti'nden farklı olarak millî kalkınma, millî ekonomi, yerli sermaye gibi temellere dayanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden hangi politikalarda farklılaştığı, Kurtuluş Savaşı'nda enflasyonu nasıl önlediği, devlet yatırımlarının hangi alanlarda yoğunlaştığı gibi sorulara yanıtlar aranacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında olağanüstü haller mevcut olması nedeniyle ilk kurulan hükümetlerin ekonomiye müdahaleci bir politika izlediği tespit edilmiştir. Ekonomiye devletin müdahale etmesinin temel nedenin halkta liberal düşüncenin yerleşmemesi, halkın elinde teşebbüslere yetecek kadar sermayenin bulunmayışıdır. Bu sebeple büyük yatırımlar devlet eliyle veya devlet teşviki ile yapılmıştır.

Tarihsel Gelişim: Cumhuriyet Öncesi Osmanlı Devleti Dönemi Ekonomisi

Osmanlı Devleti XVI. Yüzyıl'da dünyanın süper devleti iken, çeşitli sebeplerle dünyanın gidişatına ayak uyduramamış, özellikle Avrupa'daki Rönesans ve Reform hareketleriyle birlikte başlayan ilerlemelere ancak seyirci kalmıştır. Teknik gelişmeler, coğrafi keşiflerle birlikte dünyanın bilinmeyen ülkelerin keşfi, Hindistan yolunun Güney Afrika'dan dolaşarak bulunması, bu yollarla Avrupa'ya bol hammadde ve kıymetli madenlerin akışı, Osmanlı ekonomisi aleyhine gelişmelerden birkaçıdır. Osmanlı Devleti en güçlü olduğu Kanuni döneminde, Hint Okyanusu'nda özellikle Portekizlilere karşı bir savaş vermişse bile bu savaşta başarılı olamamış, sadece Akdeniz ticaretini elinde tutması ekonomik anlamda yeterli olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin Kanuni döneminde Avrupa ticari rekabeti açısından kimi devletlere vermiş olduğu ticarî kapitülasyonlar, başlangıçta Osmanlı Devleti açısından olumlu ve ihsan niteliğindeyse de sonraları devletin aleyhine verilmiş birer taviz niteliğine dönüşmeye başlamıştır.(Nebioğlu, 1986: 9).Özellikle Endüstri Devrimi'nin batıda gelişmesi ile çeşitli etkenlerle büyüyüp güçlenen Avrupalı devletler karşısında, Osmanlı Devleti bu sanayi gelişmelerindeki dinamiği yakalayamamıştır. Aksine gittikçe zayıflayıp iktisadi açıdan kapitalist devletlerin pazarı olmaya doğru gitmiştir(Berkes, 1975: II/11). Avrupa'nın kalkınmasındaki yöntemleri keşfedip bilimsel ve teknik dinamikleri rasyonel bir mantıkla devlete uyarlamak yerine kalkınmak için taklitçiliği temel ilke olarak benimsemeye başlamıştır(Cem, 1979: 202).Bu değişim sürecinin ekonomik alandaki

yansımalarından birisi de 1838 tarihli Ticaret Sözleşmesi'dir. Önce İngiltere ile imzalanan bu sözleşme, bir-iki yıl içinde diğer ülkelere de imtiyaz verilerek, Osmanlı Devleti, kapitalist devletlerin açık pazarı haline gelmiştir(Bağış, 1983: 17).Ticaret Sözleşmesi ile iç ticarete yabancılara konulan kısıtlamalar kaldırılmıştır. İthalatta, yabancı malların ülkeye girişinde yalnızca % 3'lük bir gümrük resmi uygulanmıştır. Osmanlı tüccarı gerek ithal ve gerek yerli malları iç piyasada naklederken % 12'lik vergi ödemek zorunda bırakılmış, mal ihraç ederken %9 ihraç resmi ve % 3'lük gümrük resmi ile % 12 oranında bir gümrük resmi ödemeye zorlanmıştır(Kütükoğlu, 1974. I/92, Yücekök, 1969). Bu sözleşmeden, İngiltere o kadar memnun olmuştur ki, M. Reşit Paşa'ya bu sözleşmeyi imzalatan İngiltere'nin İstanbul'daki elçisi Ponsonby, İngiliz Dışişleri Bakanı Parlmenton'a "*Umdüğümüz ve hakkımızın çok üstünde iyi bir sonuç aldık.*" diyerek elde edilen muvaffakiyeti bildirmiştir(Yılmaz, 1996: 28). Bu sözleşmelerle Osmanlı ülkesi kapitalist Avrupa için hem açık pazar haline getirildiği gibi hem de ucuz hammadde tedariki sağlayan ülke haline getirmiştir. 1838 Ticaret sözleşmesinin diğer bir yönü de bu tarihten sonra Osmanlı ülkesinden batı ülkelerine doğru kıymetli maden akışı vuku bulmuştur. Açık pazar haline getirilen Osmanlı ülkesinde ithalatın artması altın ve gümüşün hızla sanayileşmiş ülkelere akmasına yol açmış, buna mukabil yerli üreticinin çoğu el tezgâhlarında yüksek maliyetle ürettiği malları ihraç yolu başta yüksek gümrük duvarlarıyla engellenmiş, bu suretle ülkede para sıkıntısı gün geçtikte artmıştır(Yılmaz, 1996: 28,29). Bunun doğal sonucu da Kırım Savaşı sırasında savaş giderlerini temin etmek için 1854 tarihli dış borçlanmaya gidilmiştir(Önsoy, 1999; Özdemir, 2010).1854 tarihinden 1874 yılına değin 20 sene içinde Osmanlı Devleti 15 dış borçlanmaya gitmiş, bu borçlanmalardan eline 127 milyon Osmanlı altın lirası geçtiği halde,239 milyon altın lira borçlanmıştır. Aradaki fark kağıtların ihraç (emisyon) zararı, komisyonlar gibi masraflar için harcanmıştır. Bu süre zarfında 19 Maliye Nazırı (Bakanı) değişmiş, ancak ülke ekonomisi rayına oturtulamamıştır(Yılmaz, 1996: 46). Sonuç gerçekten fecattir. Çünkü 1874-1875 yıllık bütçe geliri 25 milyon lira olduğu halde, borçların o yıllık taksitinin toplamı yaklaşık 30 milyon lira olmuştur. Bu da o yılın gelirlerinin toplamının dahi, o yılın borç taksitini ödemeye yetmediğinin göstergesidir. Devlet, 30 Ekim 1875 tarihinde Ramazan Kararnamesiyle borçlarını ödeyemeceğini dünyaya duyurmuştur(Yılmaz, 1996: 47).Bunun üzerine borç veren devletler bu kararnameyi, dolaylı yaptırımlarla karşılamışlardır:1876 tarihinde Abdülaziz'in tahttan indirilmesi, V. Murad'ın tahta çıkması, onun hastalanması neticesi aynı yıl II.Abdülhamid'in tahta çıkarılması,1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi(93 Harbi) hep bu borçlanmanın ve borçları ödeyememiş bulunmanın yaptırımları olarak değerlendirilebilir.

93 Harbi adıyla tarihe geçmiş olan1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Barış antlaşmasında arabuluculuk yapmış diye Kıbrıs Adası yönetimi, İngiltere'ye taviz olarak verilmiştir. Berlin Kongresi'nde Osmanlı Borçları masaya yatırılmış, önce 1879 tarihinde Rüşum-ı Sitte ve arkasından 1881 tarihindeki Muharrem Kararnamesi yayımlanmış ardından bir Düyun-u Umumiye İdaresi kurulmuştur. Devlet içinde devlet olan bu teşkilat, ancak Lozan sonrasında kaldırılabilmiştir(Yılmaz, 1996: 52-57).Özetle I. Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti, girdiği açmazlardan kurtulamayarak batılı devletlerden borçlar almıştır.1854 tarihinden itibaren yaptığı toplam borçlanma 350 milyon altın para; borçlanılan ülkelere alınan altın para miktarı ise 220 milyon altındır. Lozan görüşmelerinde masaya yatırılan, o zamana kadar bakiye borç miktarı 161 milyon altın olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti payına düşen kabullenilen borç miktarı ise faizleriyle birlikte 107 milyon altın civarında olmuştur. Bu para,1954tarihine kadar kurulan hükümetler tarafından ödenmiştir(Yılmaz, 1996: 191).

Millî Mücadele Dönemi Ekonomisi

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına yol açmış olan I.Dünya Savaşı o tarihe kadar batılı devletlerin yaptıkları en büyük savaştır. Önceki savaşların maliyeti milyonlarla ölçülürken, I. Dünya Savaşı'nın giderleri cari fiyatlarla 209 trilyon Amerika Birleşik Devletleri dolarını bulmuştur(Toprak, 1979: 205). I. Dünya Savaşı'na Almanya yanında katılan Babıali, bu dönemde batılı itilaf devletlerine olan borç taksit ve faizlerini ödemeyi ertelemiş, buna mukabil Almanya'dan aldığı borçlarla savaşı finanse etmeye çalışmıştır(Yılmaz, 1996: 71). Osmanlı Devleti, Almanya yanında savaşa girmiş olmanın

rahatlığıyla 9 Eylül 1914'te çıkardığı bir irade ile 1 Ekim 1914'ten geçerli olmak üzere kapitülasyonları kaldırdığını ilan etmiş,fakat yabancı ülke temsilcilikleri,bu antlaşmaların ikili antlaşmalar olduğunu,tek taraflı olarak kaldırılamayacağını Babıali'yebildirmişlerdir(Nebioğlu, 1986: 18; Yılmaz, 1996: 83).30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi bu bakımdan,Osmanlı Devleti'nin tarihsel tükenişini,Millî mücadele ise bütün yokluklara,imkânsızlıklara rağmenM.Kemal önderliğinde yeni bir devletin doğuşunu temsil etmektedir.

Hazırlık dönemi (kongreler, Ankara'nın ilk günleri)

Erzurum Kongresi'nin parasal finansmanı,kongreyi tertip eden Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak gibi dernekler tarafından karşılanmıştır.Hatta para temini için halkın bağışlarına bile başvurulmuştur(Dursunoğlu, 1946: 137). Kongre giderleriyle misafirlerin ağırlanması için harcanan para 1500 lira kadardı (Müderrişoğlu, 1990:163).M. Kemal 9.Ordu müfettişi olarak arkadaşlarıyla 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Samsun'a hareket ettiği sırada yanında sadece 3 aylık ödeneği ile tüm askerlik hayatı boyunca biriktirdiği 800 lirası vardır (Tevetoğlu, 1987: 307).Erzurum Kongresi bu şartlar altında icra edildikten sonra Sivas'a doğru yola çıkılırken, parasızlık baş göstermeye başlamış, Sivas yolculuğu için lazım olan 1000 lira para emekli binbaşı Süleyman Bey tarafından temin edilmiştir(Dursunoğlu, 1946: 137-138).Bu parayla Sivas yolculuğu için 100'er liradan 4 yaylı araba kiralanabilmiştir (Savaş, 2017: 23-28).Sivas Kongresi,SivasSultanî (Lise)binasında yaz tatili olması sebebiyle icra edilmiştir.Burada kalınan 3 ay zarfında parasal sıkıntı çekilmiş,19 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya hareket edilirken,Mazhar Müfit Bey'in (Kansu) delaletiyle Sivas'ta bulunan Osmanlı Bankası Şubesi'nden zorlukla 1.000 lira borç alınarak Ankara'ya ulaşılmıştır(Kansu, 1988: 170-171; Vural, 2017:23-38).Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Ankara'ya geldikten sonra çektikleri sıkıntılı günlerintanıklarından biri Mazhar Müfit (Kansu) Bey'dir.I. Mecliste Hakkari mebusu olmuş Mazhar Müfit Bey, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber adlı eserinin II. cildinin 506-508. sayfalarında ilginç bir anekdot* ile bu günlerini tasvir etmiştir. M.Kemal'in bankalardan veya çeşitli kurumlardan borç alınması konusundaki tekliflere nasıl sıcak bakmadığını,hatta kimi arkadaşlarının şahsi eşyalarını satarak geçim tedariki yaptıklarını,sonraki yıllarda Diyanet İşleri Başkanı olmuş olan Ankara Müftüsü Rifat (Börekçi) Bey'in gelerek kendilerine halktan bağış olarak topladığı 1.000 lirayı nasıl teslim ettiğini ve bu paranın sıkıntılı günlerde kendilerini nasıl memnun ettiğini anlatmıştır(Kansu, 1988: II/506-508).23 Nisan 1920'de açılan ilk Meclis'ten itibaren KuvayıMilliye olarak yola çıkmış olan bu arkadaşların mali sorunlarını da çözmek ve verilenKurtuluş Savaşı'nın mali finansmanını da çözmek gerekmiştir.Bu nedenle I. Büyük Millet Meclisinde(B.M.M.) çıkarılan ilk kanunun:Ağnam Vergisi Resminin Artırılmasına İlişkin Kanun olmuştur(T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, I/38).16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali üzerine, Heyet-i Temsiliye adına M.Kemal imzasıyla bütün kolordulara,vilayetlere yazılan tamim ileAnadolu'daki Osmanlı Bankaları, Düyun-u Umumiye ve Reji İdareleri gelirlerine el konulmuş, İstanbul'a değerli maden,para gönderilmesi önlenmiştir. Anadolu'nun gelirlerinin bir kısmı Düyun İdaresi tarafından toplanmıştır.

Meclis hükümetinin yeni kurulduğu dönemde halktan vergi tahsiline imkânı kısıtlıydı. Çünküyeni vergi daireleri kurmak,personel yetiştirmek uzun zaman alan bir süreçtir.Düyun İdaresi örgütlerinden yararlanılarak bu gelirler toplanmıştır.Nitekim B.M.M.'ninilk Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey,Düyun İdaresi ile anlaşma yaparak vergilerin bu idare tarafından toplanması, sulhu müteakipte karşılıklı hesapların görüleceği konusunda bir anlaşma yapmış,bu temsil ettikleri yabancı alacaklıların hesaplarını da garanti etmek anlamına geldiğinden Düyun İdaresi bu durumda anlaşmayı memnuniyetle karşılamıştır.

O dönemde Düyun-u Umumiye Merkezi ve Damga Matbaası da İstanbul'da bulunmaktaydı.Damga pullarının İstanbul'da basılıp Anadolu'ya gönderilmesi sağlanmıştır.Ankara Hükümeti Ankara'da satılan damga pullarının parasını İstanbul'a göndermeyip bir gelir olarak bütçeye eklenmiştir.Tütün Rejisi idaresine el konulmuş,Anadolu'daki bütün devlet gelirleri Ankara'nın eline geçmiştir(Selek, 1966: I/130; Pakalın, 1978: IV/417). Meclis, 28 Haziran 1920 tarih ve 46 sayılı kararname ile terekelerden çıkan altın ve gümüşün Ziraat Bankası'na teslimini kararlaştırmak yanında,dışarıya altın ve gümüş çıkmasını önlemek amacıyla gümrük resmini de 5 kat artırmıştır(Maliye Bakanlığı, 1956:

I/5). Bundan sonra koşulların elverdiği ölçüde bütçeler çıkarılarak,mali işlerin düzene girmesi sağlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın finansmanı

Tekalif-i Milliye emirleri

M. Kemal'in Meclis tarafından başkomutan atanmasından sonra savaş yönetimini de M. Kemal ele almıştır. Sakarya Savaşı öncesinde 7-8 Ağustos 1921 tarihinde de meclis, Tekalif-i Milliye Emirlerini çıkarmıştır. Buna kararlara göre; her ilçede Tekalif-i Milliye komisyonları kurulmuş, her aile bu komisyonlara bir kat çamaşır, bir çift çorap ve bir çift çarık vermiş, tüccarın elindeki her türlü giyim kuşam malzemelerinin % 40'ı sonradan ödenmesi kaydıyla alınmış, yiyecek maddelerinin % 40'ına,bütün teknik araçların %40'ına,binelik hayvanlarının % 20'sine aynı şekilde el konulmuştur. Bütün teknik adamlar, ordu emrinde çalıştırılmış, tüm taşıt araçları ordu için ayda 100 kilometre yük taşımıştır. Bütün bu kayıtlar ve veriler, Sakarya Savaşı'nın hangi koşullarda kazanıldığını göstermektedir(Savaş, 2017: 97-109).

Dış yardımlar

Kurtuluş Savaşı'nda dış yardımlardan da söz edilmesi gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'ne dış yardım sağlayan devletlerin başında Sovyetler Birliği gelmektedir. Fakat Sovyetlerin sağladığı bu yardımların bilfiil Sovyetlerin bütçesinden değil, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden, özellikle Buhara Cumhuriyeti'nden yardım temin edilmiş, hatta bu yardımların bir kısmı Lenin tarafından alıkonulup ancak tüm yardımın 1/5'i Türkiye'ye gönderilmiştir(Türk İstiklal Harbi, VII/172-173; Togan, 1981: 378). Sovyetlerden gelen malzeme miktarı: 37.812 tüfek,324 ağır ve hafif makineli tüfek, 66 top ve bunlara ait mermilerdir. Fransızlar ise işgal ettikleri bölgelerden çekilirken bir kısım malzemeyi Türk askerine bırakmışlardır. Bu malzeme: 10 bin civarında tüfek ve 10 uçaktan ibarettir(Müderrişoğlu, 1990:549). Hindistan Müslümanları da 250 bin lira toplayarak, bunu Millî Mücadele'ye destek olmak üzere M. Kemal'e göndermişlerdir (Keskin,1991: 87 vd.).Bu para Kurtuluş Savaşı sonrası Türkiye İş Bankası'nın sermayesi olmuş, İş Bankası kârlarının bir kısmı da Atatürk'ün vasiyeti gereği Atatürk Araştırma Merkezi'ne bağlı olan Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na vasiyet edilerek bırakılmıştır(Aysan,1984:68; Kocabaşoğlu, 2001: 1 vd.).

Finansman ve para politikası

Millî Mücadele'de amaç, siyasal bağımsızlık yanında iktisadi bağımsızlık, daha doğru bir deyişle tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak mali bağımsızlıkla gerçekleşebilirdi. Bunun için Millî Mücadele döneminde M. Kemal'in ortaya koyduğu ilkeler: Tam bağımsızlık, Denk bütçe ve Tasarruf ilkeleri olmuştur(Çağan, 1997: 163; Tural, 1987: 49).İngiliz baş delegesi Lord Curzon, Lozan Konferansı'nın ilk döneminde İsmet Paşa'ya Türkiye'nin kendi mali kaynakları ile kalkınamayacağını, birkaç yıldan fazla dayanamayıp Avrupa'ya avuç açacağını iddia etmiştir(İnönü, 1987: 89-90).Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri, cumhuriyetin başlangıcında ihtiyatlı bir maliye politikasından ayrılmamaya özen göstermiş, denk bütçe ve düzgün ödeme prensiplerine bağlı kalmışlardır. Yeni istikrazlara (borçlanma) gidilmemiş, Osmanlı Devleti'nin sarsılmış mali itibarını Cumhuriyet döneminde düzeltmeye ehemmiyet verilmiştir(Ergin, 1977: 43-44).Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin para birimi kuruştur. Lira ise 6.615 gram saf altındır.1914'te İstanbul borsasında Sterlin 110 kuruş, Dolar 22.5 kuruş, Frank 4.37 kuruştur(Ergin, 1986: 59).

Yabancı ülkelerde olduğu gibi, Osmanlı Devleti de seferberlik giderlerini kısmen emisyonla (para basma ile) karşılamıştır. Fakat hazine piyasaya kâğıt para sürmeye başlayınca, ekonomideki Gresham Kanunu gereği “kötü para iyi parayı kovar” kuralı ile altın ve gümüş paralar piyasadan çekilmiş, kâğıt para piyasalara hâkim olmaya başlamıştır. Ancak bu durum daenflasyon getirmiş,1919 Şubatında enflasyon doruk noktasına çıkmıştır. İstanbul'da Temmuz-1914'te geçinme endeksi 100 iken, bu rakam, Şubat-1919'da 2200'e çıkmıştır.1919'da eskiden 100 kuruş olan Reşat altını 472 Kuruşa, Dolar 22.5 kuruştan 107 kuruşa çıkmıştır (Ergin, 1986:65). Millî Mücadele yıllarında Anadolu'da kullanılan para Osmanlı kaimeleridir. Mustafa Kemal, enflasyon istememiştir. Çünkü kendisi I. Dünya Savaşı'nda enflasyonun halkın moralini nasıl olumsuz etkilediğini görmüştür. Bu nedenle 1 Mart 1921 Mali yıl açış konuşmasında, T.B.M.M.'nde “mali zorluklara rağmen ,bütçenin dengesini titizlikle koruduğunu” belirtmiştir.

Kurtuluş Savaşı ortamı, Ankara'nın emisyon yapmasına (para basma işlemine) uygun değildir. Dolayısıyla yeni Türk devleti, bir müddet Osmanlı kaimelerini tedavülde buldurmaya devam etmiştir. Ancak, emisyonun anahtarı İstanbul'daydı. Buna rağmen İstanbul hükümetleri, emisyon ile oynamamış, tedavüldeki paraların değerini düşürmemiş, Ankara'yı zor durumda bırakmamıştır. Cumhuriyet rejimine Osmanlı İmparatorluğu'ndan 158 milyon liralık para (kaime) intikal etmiştir. Cumhuriyet Hükümetleri de, 1930'da Ankara'da Merkez Bankası kuruluncaya kadar yeni emisyonla başvurmamışlardır (Savaş, 2017: 16 vd.).

1923 ortamında memleketin durumu kötüdür. Kasaba ve köyler yakılmış, eli iş tutan insan unsuru büyük ölçüde yok olmuştur. Hazinesinin elinde kayda değer altın ve döviz stoğu yoktur. Buna rağmen Türk parası uluslararası değere sahip bir paradır. 1923'te Reşat altını 707 kuruş olmuştur. Dış borçlar Lozan'da paylaştırılmış ve %70'i Türkiye'ye düşmüştür. Bunun ödeme planı komisyonlarca belirlenmiştir. Bu dönemde İngiliz Sterlini 1923'te 7 liradan 9 liraya yükselmiş, Dolar ise 192 kuruşa çıkmıştır (Ergin, 1977: 43-44). M. Kemal, 17 Şubat 1923'te Lozan'ın ara döneminde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde yeni devletin ekonomik politikaları konusunda çok önemli mesajlar vermiştir:

"Efendiler; Kılıç kullanan kol yorulur; fakat saban kullanan kol her gün daha kuvvetlenir ve her gün daha çok sahip olur... "İstiklal-i tam için şu düstur var: Hakimiyet-i milliye hakimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir (sağlamlaştırılmalıdır). Siyasi ve askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadi zaferle tetviç edilmezse (taçlandırılmazsa), semere, netice payidar olmaz." (Şahinkaya, 2009: 119; Ölçen, 1997: 77 vd.)

Bu ilkeleri ortaya koyan M. Kemal, Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi yabancı sermayenin yerli ekonomiyi esir etmesine müsaade edilmeyeceğini, ancak kontrollü ve eşit koşullarda yabancı sermayeye izin verilebileceğini dünyaya duyurmuştur. Bu mesajları alan devletler, Lozan'ın II. aşamasında Türk tarafının isteklerini anlamış bir şekilde masaya oturmuştur (Ökçün, 1968: 243; Ölçen, 1997: 77-140). Millî Mücadelenin kazandırdığı prestijle Türk lirası zaferden sonra 1929 Buhranı'nın bütün imkânsızlıklarına rağmen, uluslararası kambiyo piyasalarında bir gerileme kaydetmemiştir. Beş yıllık bir dönemde (1924-1929) Fransız Frangı 9.5 kuruştan 7.7 kuruşa gerilemiş, Dolar 187 kuruştan ancak 196 kuruşa tırmanmış, Alman markı 44 kuruş iken 46 kuruş olmuş, İngiliz Sterlini ise 835 kuruştan 956 kuruşa yükselmiştir (Ergin, 1978: 186-187).

Bankacılık

Osmanlı Devleti'nin temel sorunlarından biri de yabancı sermaye ve yabancı bankalardır. Yahudi, Rum ve Ermeni kökenli Galata bankerlerinin yerini 1850'lerden sonra bankalar almıştır. 1856'da kurulup 1935'e kadar emisyon (kağıt para çıkarma) tekeli İngiliz ve Fransız sermayeli Osmanlı Bankası elinde tutmuştur (İlkin, 1975: 547). İlk Türk Bankası olan Ziraat Bankası çiftçilere kredi sağlamak için kurulmuş, ancak yabancı bankalarla yarışmamıştır. İttihatçıların egemen olduğu 1908-1918 döneminde millî bir bankacılık hedefi güdülmüş ise de savaşlar içinde buna pek fırsat bulunamamıştır. İttihatçıların kurduğu banka Cumhuriyet döneminde İş Bankası ile birleşecek olan İtibar-ı Millî Bankası'dır (Akgüç, 1987: 8). Millî bir banka kurmayı tasarlayan Gazi, 26 Ağustos 1924'te İş Bankası'nı faaliyete geçirmiştir. Bankanın başına genel müdür olarak M. Celal (Bayar) getirmiştir. 1000 lira sermaye ile kurulan bankanın ¼ sermayesini Gazi, Hint Müslümanlarının gönderdiği yardımı tevdi ederek bizzat ödemiştir. Birtakım muafiyetler tanınan banka güçlenmiştir (Tural, 1987: 92; Kocabaşoğlu, 2001: 1). Bu dönemdeki gelişmeleri bakıldığında: 1924 yılında Ziraat Bankası'na da her türlü banka muamelesi yapma yetkisi verilmiştir. 1925'te Sanayi ve Maden Bankası kurulmuştur. Sanayii teşvik için aynı zamanda 1927 yılında bir Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi. Buna göre özel sektörün sanayi yatırımları teşvik edilmiştir. 1926'de Emlak ve Eytam Bankası faaliyete geçti. Bu banka da konut kredileri vermeye başlanmıştır. 1925'te Ticaret ve Sanayi Odaları kurulmuştur. 1926'da İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuş ve ilk defa 1927'de nüfus, sanayi ve tarım sayımı yapılmıştır. 1927'de Ali İktisat Meclisi kurularak ekonomik açıdan devletin yönlendirmesi söz konusu olmaya başlanmıştır. Nihayet, 1928'de ekonomiyi yönlendirmek bakımından 1200 sayılı kanunla Ticaret ve Tarım bakanlıkları birleştirilerek İktisat Vekâleti kurulmuştur (Akgüç, 1987: 20). Devletçilik politikalarının oluşumundan sonra ise, bu yoldaki yatırımları finanse için Sümerbank, Etibank gibi bankalar kurulmuştur (Akgüç, 1987: 20; Ökçün, 1975: 409 vd.; Ergin, 187-188).

Dünya Ekonomik Bunalımı Sonrasında Ekonomik Politika belirleme Çabaları ve Oluşturulan Kurumlar

Dünya ekonomik bunalımı ve Türkiye

1929'da Dünyayı saran ekonomik bunalım, Türkiye'yi de etkilemiştir. Devletler ekonomilerine müdahale yoluyla baskıyı azaltmaya çalışmışlardır. Gündümlü ve planlı bir ekonomik dönem dünyada etkin olmaya başlamıştır. Aydınlar arasında müdahaleci, totaliter ve kolektivist sistemlere eğilimli olanlar mevcuttur. Dünya ekonomik bunalımı etkisini hissettirmeye başlayınca,1929 başında Türkiye'de de yeni bir gümrük tarifesi devreye sokulmuştur. Ancak bu, nispi enflasyonu önleyememiş birkaç haftada dolar 208 kuruşa, Sterlin 1125 kuruşa, F.Frangı 8.1 kuruşa, İsviçre Frangı ise,40.1 kuruşa yükselmiştir.1929 bunalımını Gazi 1 Kasım 1930 tarihinde Meclisi açış konuşmasında, “geçen yıl uğraşmaya mecbur kaldığımız büyük olay”, “millî para buhranı” gibi sözlerle ortaya koymuştur. Ancak Türkiye, yürüttüğü istikrarlı ihracat ve ithalat politikasıyla ve özellikle Almanya ile yapılan mal mübadelesi işlemleriyle Dünya Ekonomik bunalımını en az zararla atlatan ülkelerden biri olmuştur(Tekeli, 1983:36; Tokgöz, 2002: 21-24; Yılmaz, 1997: 247-248; Ölçen, 1997: 141).

Buhran dönemi ve sonrasında oluşturulan kurumlar

1929 bunalımını ilk aşan ülke Almanya olmuştur. Dünya maliyecilerinin Maliye Siharbazı adını verdiği Alman Merkez Bankası başkanı Dr. Hjalmar Schacht, Almanya'da işsizliği yenmiştir. Ancak Alman fabrikalarına hammadde bulma derdine girmiş Schacht, bu dönemde Türkiye ile mal mübadelesine girerek aldığı hammadde karşılığında, Türkiye'nin ihtiyacı olan sanayi mamullerini vermiştir. Bu buhran döneminde Türkiye'nin Almanya'ya ihracatı birkaç yılda % 353 oranında artmıştır. 1938'de ihracat % 38'i Almanya'ya yapılmıştır(Tekeli, 1983:36;Ergin,1978: 1989). Türkiye Cumhuriyeti bu bilim adamını daha önceden de tanımaktaydı. Türkiye, özellikle Merkez Bankası kurulması açısından Dr. Schacht'tan 1929'da bir rapor istemiş, O da öğrencisi Karl Müller'i Türkiye'ye göndermiş, onun hazırladığı ön raporu inceleyerek, 1930 Ocağında kendi raporunu Maliye Vekili Şükrü Saracoğlu'na vermiştir. Bu raporda olumsuz bazı düşünceler olmasına rağmen, 1930 yılında Merkez Bankası kurulmuştur(Kuruç, 1987: 208; Akgüç, 1987: 104 vd.). Bundan önce 1929 yılında Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin amacı, yerli mamul kullanımını teşviiktir. 1929 yılında İktisat Vekili Şakir Kesebir'e rapor hazırlanmış, bu rapor Mart-1930 tarihinde “İktisadi Vaziyetimize Dair Rapor” adıyla yayımlanmıştır. Bu yıldaki gelişmeler ise: 30 Mayıs 1929'da Bankalar arası Konsorsiyum kurulmuştur. Bu kurum, döviz spekülasyonlarını önlemeyi amaçlamıştır. 21 Nisan 1930 tarihinde Ankara'da “Millî Sanayi Numune Sergisi” açılmıştır.22 Nisan 1930'da Ankara'da Sanayi Kongresi toplanmıştır. Cumhuriyet döneminde demiryolu taşımacılığına büyük önem verilmiş, yabancılar elindeki demiryolları devletleştirilmiş, yurt demir ağlarla örülmüştür(Yılmaz, 1996: 241 vd.; Ergin,: 198, Aysan, 1992: 1012).

Ekonomi politikalarını belirleme çabaları: iktisadî devletçilik

1930 yıllarına gelindiğinde Türkiye'de açlık azdır ve kundurasız dolaşanlara, yamalı elbise giyenlere de az rastlanırdı. Esnafın kazancı ise mütevazıdır. Köylerde kömür yerine belki hala tezek yakılmaktadır ama millet eski durumundan kurtulmuştur. Nüfus 17 milyon civarına gelmiştir. O dönemde yıllık reel büyüme ortalama %4-6 oranında artmasına rağmen enflasyon görülmemiştir. Halkta kalkınma ve ilerleme doğrultusunda genel iyimserlik oluşmuştur.

Yukarıdaki bölümlerden de anlaşılmaktadır ki M.Kemal'in ekonomi politikaları millidir. Fethi Okyar'ın 9 Ağustos 1930'da kurduğu Serbest Fırka ise liberal bir programla faaliyetlerine başlamıştır. M.Kemal arkadaşı A.Fethi Okyar'a kurdurduğu Serbest Fırka(Yılmaz, 2019)denemesinden sonra,liberalizmin Türkiye'de o günkü şartlarda uygulanmasının olumsuz sonuçlar doğuracağını görmüş(Okyar, 1992:1026), partiyi feshetmiş, ferdî mülkiyet esas olmakla birlikte ,ferdin başaramayacağı işlerin devlet tarafından yürütülmesi şeklinde bir devletçilik modeli benimsenmiştir. Başbakan İnönü ise müdahaleci, devletçi bir ekonomi anlayışını savunmuştur. Devletçilik,o günlerin anlayışına göre,politik iktidarın ,ekonomiye müdahale ederek, üretim, dağıtım ve paylaşımı düzenlemesidir. Gazi ve çevresindekiler ,haftalarca devletçilik politikası üzerinde durmuşlardır.1930 sonbaharında ise,mutedil devletçilik deyimi kullanılmıştır. 1931'de basılan M. Kemal'in dikte ettirdiği ve Afet İnan'ın yazdığı Medeni Bilgiler adlı kitapta ise “mutedil”(ılımlı) sözcüğünün kaldırıldığı

görülmüştür(Kuruç, 1987: 125-156; Ölçen, 1997:176-178).Gazi, devletçilik sisteminin tartışmalara yol açması üzerine,1933'te devletçilikten ne anlaşılması gerektiğini şöyle belirtmiştir:“*Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi,XIX. yüzyıldan beri sosyalizm teorisyenlerinin ileri sürdükleri düşüncelerden alınmış bir sistem değildir. Türkiye'nin gereksinmelerinden doğmuştur ve Türkiye'ye özgüdür. Bizim izlediğimiz yol,liberalizmden de başka bir sistemdir.*”(Kuruç, 1987: 129)Atatürk'ün oluşturduğu ekonomik model,tarifini en iyi 1936 yılında yayınlanan II. Sanayi Planı'nın önsözünde belirlenmiştir: *Devletçiliğin bizce manası şudur: fertlerin hususi teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak memleketin iktisadiyatını devletin eline almak.*”(Aysan, 1992. 997; Ergin: 194-195; Eroğlu, 1992: 1031). Bu düşüncelerden hareketle özel sektörün başaramayacağı ancak halkın ihtiyacı olan kurumların devlet eliyle ve planlı bir şekilde başarılması için ilkin 9 Ocak 1934'teI.Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır. Madencilik,kömür, enerji, toprak, gıda,kimya,makine ve denizcilik sektörlerine ilişkin endüstrilerin güçlendirilmesi için devletin 20 fabrika kurması öngörmüş,5 yılda tasarlanan hedefler 3 yılda gerçekleştirilmiştir (İnan: 1973; Ölçen, 1997: 175; Şahinkaya, 2009: 145; ODTÜ Yayınları, Ankara, 2009).II. Beş Yıllık Sanayi Planı 1937'de devreye sokulmuş 1938'de uygulamaya geçilmiş ,ancak bir yıl sonra II. Dünya Savaşı'nın çıkması, planın uygulanmasını mümkün kılmamıştır(Ölçen, 1997: 200).

SONUÇ

1918 ve 1930 yıllarındaki ülkenin durumu mukayese edildiğinde ülkede ümitsizlikten, geleceğine ümitle bakan halk ile karşılaşmaktadır. Ülkenin maliyesi çok değişmiş, devletin kendisine ait mali kurumları oluşmuştur. Devlet, kendi vergisini toplamaktan aciz borçlu bir devletten; aşama aşama borçtan kurtulmuş kendi kurumları ve vergi toplama teşkilatı olan bir devlet yapısına dönüşmüştür. Kurtuluş Savaşına hazırlık döneminde kongreleri dahi zar zor düzenleyen, mali açıdan sıkıntılar çeken devlet adamları, kongre döneminde oluşan maliyetleri, kendi ceplerinden karşılamışlardır. Kurtuluş Savaşı'nda ise halkın çorabına, çamaşırına ihtiyacı olan bir ordu vardır ve bu zorluklar içerisinde ordu,savaşı kazanmıştır.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne,Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden (Sovyetler üzerinden) gelen yardımlar mevcuttur. Bu yardımlar kurulan yeni devlete uzatılan ellerdir. Bu yardımlar ile ulus inşa sürecindeki devletin temellerinin atılması amacıyla Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, kurulurken bütçe açıkları oluşsa da, ülkenin yeni borçlanmalara mahal verilmemesi sağlanmıştır. Devletin kurulduğu ilk zamanlarda; Ankara hükümetini yok etmek için her türlü siyasi ve askeri önlemler alan İstanbul hükümeti, nedendir bilinmezpara basma yönetimini kullanarak enflasyon oluşturmamış vemale açıdan Ankara Hükümeti'ni zorlamamıştır. Bu konunun ilerleyen dönemlerde ayrı bir çalışma konusu oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Ankara hükümeti başka mali zorluklar altında bankalar, sanayi odaları kurarak planlı kalkınmayı amaçlanmıştır. Bu sayededir ki 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nda Türkiye Cumhuriyeti, bunalımı en az zararlı atlatan ülkelerden birisi olmuştur. Ancak uygulanan devletçilik politikası, batıda algılandığı şekli ile sosyalizm sistemi ile ilişkili değildir. İzlenilen sistem Türkiye'ye özgü Türkiye'nin gereksinimlerine yönelik liberalizme yakın müdahaleci bir ekonomik sistemdir.

KAYNAKLAR

Afet İnan (1973).*Türkiye Cumhuriyetinin ikinci sanayi planı 1936*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Akgüç, Ö.(1987).*Türkiye'de bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Aysan, M. A. (1984).*Ekonomik görüşüyle Atatürk*, İstanbul: Mustafa Kemal Derneği Yayınları.

Aysan, M. A.(1992).*Atatürk'ün Ekonomik Görüşü: Devletçilik*. Atatürkçü Düşünce, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Yayınları.

Bağış, A. İ. (1983). *Osmanlı ticaretinde gayr-ı müslimler-kapitülasyonlar-Avrupa Tüccarları-Berathlı tüccarlar ve hayriye tüccarları*, Ankara: Turhan Kitabevi

- Berkes, N. (1975). *100 soruda Türkiye iktisat tarihi*, c. I- II, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çağan, N. ve arkadaşları(1997) *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, I/1, Ankara: YÖK Yayınları.
- Cem, İ.(1979). *Türkiye’de geri kalmışlığın tarihi*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Dursunoğlu, C. (1946). *Milli Mücadele’de Erzurum*, Ankara: Ziraat Bankası Yayını.
- Ergin, F.K. (1984). *Atatürk*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Ergin, F. (1977). *Atatürk zamanında türk ekonomisi*, İstanbul: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.
- Ergin, F. (1986). I.Dünya Savaşı’nda ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. III, s. VII, Kasım sayısı
- Eroğlu, H. (1992). “*Atatürk ve Devletçilik*”, *Atatürkçü Düşünce*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Yayınları.
- Fukuyama, F. (2012). *Ulus İnşası*, (çev. Hasan KAYA).İstanbul: Profil Kitap.
- Heyet.*Türk İstiklal Harbi*, c.: VII, Genelkurmay Yayınları.
- Heyet.*T.B.M.M. Zabıt Cerideleri* Meclis Yayınları.
- İlkin, S. (1975). “*Türkiye’de Merkez Bankası Fikrinin Gelişimi*”, *Türkiye İktisat Tarihi Semineri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İnönü, İ. (1987). *Hatıralar, II. Kitap*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kansu, M. M. (1988). *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber*, c.: I-II, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Keskin, M. (1991). *Hindistan Müslümanlarının Milli Mücadelede Türkiye’ye Yardımları (1919-1923)*.Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Kocabaşoğlu, U (edit.) (2001).*Türkiye İş Bankası Tarihi*, İstanbul.
- Kuruç, B. (1987). *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kütükoğlu, M S. (1974).*Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri* c.I (1580-1838). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Vakfı Yayınları.
- Maliye Bakanlığı (1956).*Mali Kanunlar*, c. I, İstanbul: Damga Matbaası.
- Müderrişoğlu, A. (1990). *Kurtuluş Savaşı’nın mali kaynakları*, , Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Nebioğlu, O. (1986). *Bir imparatorluğun çöküşü ve kapitülasyonlar*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Okyar, O. (1992). “*Atatürk ve Devletçilik Politikası*”, *Atatürkçü Düşünce*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ökçün, A. G. (1968). *Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.
- Ökçün, A. G. (1975). *1900-1930 yılları arasında anonim şirket olarak kurulan bankalar. Türkiye İktisat Tarihi Semineri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Ölçen, A. N. (1997). *Kemalizmin Ekonomisi*, Ankara: Güldikeni Yayınları.
- Önsoy, R. (1999). *Malî tutsaklığa giden yol, Osmanlı borçları 1854-1914*, Ankara: Turhan Kitabevi.

- Özdemir, B. (2010). *Osmanlı Devleti Dış Borçları*, Ankara: Mali Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları.
- Pakalın, M. Z. (1978). *Maliye Teşkilatı Tarihi, c. I- IV*, Ankara: Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları.
- Savaş, V. F. (2017). *İstiklal Savaşının finansmanı*, Ankara: Efil Yayınevi.
- Selek, S. (1966). *Anadolu ihtilali, c. I*, İstanbul: Burçak Yayınevi.
- Şahinkaya, S. (2009). *Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet ekonomisinin inşası*, Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Tekeli, İ.-Selim İ. (1983). *1929 Dünya buhranında Türkiye'nin iktisadi politika arayışları*, Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Tevetoğlu, F. (1987). *Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Togan, Z. V. (1981). *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tokgöz, E. (2002). Atatürk Dönemi İktisat Politikaları, *Atatürk'ten Günümüze Türkiye Ekonomisi (kitabı içinde)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını.
- Toprak, Z. (1979-80). Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı finansmanı ve para politikası, *ODTÜ Gelişme Dergisi, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar II, Özel Sayı*.
- Tural, M. A. (1987). *Atatürk Devrinde İktisadi Yapılaşma ve Celal Bayar (1920-1938)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Weber, M.(2017). *Bürokrasi ve Otorite*, (çev. Bahadır Akın). Ankara: Adres Yayınları
- Yılmaz, A. Y. (2019). *Serbest Cumhuriyet Fırkası*, Ankara: Eski-Yeni Yayınları.
- Yılmaz, F.(1996). *Devlet Borçlanması ve Osmanlı'dan Cumhuriyete Dış Borçlar (Düyun-ı Umumiye)*, İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- Yücekök, A. (1969).1838 Ticaret Sözleşmeleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 23 (I).

Extended Abstract

This article aims to understand the political economy in the national struggle and founding years of the Republic of Turkey. As a way of understanding this period better, the last period economy of the Ottoman Empire was examined. In the first part of the article describing this period, the historical development of the country, foundations of study, and the background of the study were explained. Among the institutions, Düyun-u Umumiye was the most crucial institution. This institution was a taxation agency established by foreign states that cover the country like a net. With the Düyun-u Umumiye, Ottoman State became incapable of collecting its taxes, and with the Düyun-u Umumiye established to pay the debts of foreign states, taxes started to be collected from the public, It raised the problem of financial legitimacy of the Ottoman State. Another issue examined in this regard was the handling of the Ottoman Economic Policy, which influenced the world of thought in the upbringing of the founder of the new state, Mustafa Kemal. Mustafa Kemal was a Turkish officer who trained in the fall of the Ottoman State. Therefore, he was a leader who learned works and thoughts of the intellectuals of his period on reasons of decline and the collapsed Ottoman State. The year Mustafa Kemal was born was the year in which the Düyun-u Umumiye Administration was established. During his education, he saw financial damage of this institution to all countries. While building foundations

of the new Republic of Turkey that he established around the events which he learned, he tried to create financial independence and to set a balanced budget where income covers the expenses. Established the Republic of Turkey was a state-based nation. For this reason, when establishing its financial institutions, unlike the Ottoman Empire, the new Republic of Turkey relied on fundamentals such as national development, the national economy, and domestic capital. The article differs in policy between the Republic of Turkey and the Ottoman Empire, and how to prevent inflation in the War of Independence, answers to questions such as which areas of government investment was concentrated in the interim. Due to extraordinary circumstances in the founding years of the Republic of Turkey was determined to pursue a policy of interventionist government for economy. The main reason for the intervention of the state in the economy is the lack of liberal thought in public and the lack of sufficient capital for the enterprises. For this reason, significant investments were made by the state or by the government incentive. When comparing the situation of the country in 1918 and 1930, The country's finances have changed a lot, and the state's financial institutions have been formed. The state was from a state that is unable to collect its taxes; It has gradually been transformed into a government structure with its own institutions and tax collection organization, which has been freed from debt. To ensure the subject integrity in the article, chronological order developments are given. During the preparation period for the War of Independence, politicians of the Republic of Turkey, who barely organized the congress and suffered financial difficulties, covered the costs with the money in their pockets. In the War of Independence, we encounter an army that needs the socks and clothes of poor public, and the war has been won in these difficulties. Then, the Soviet's (Turkish Republics of Central Asia) help to the newly established Republic of Turkey was available. These aids were hands extended to the new state formed. With these aids, it was observed that the Turkish Historical Society and the Turkish Language Institute were established to establish foundations of the country in the nation-building process. The Republic of Turkey, in establishing the budget deficit has occurred, but leaders of Turkey did not take a loan from foreign countries. In the early days of the Ankara government; The Istanbul government, which made all kinds of political and military measures to destroy the Ankara government, did not create inflation by using money management as soon as the reason was unknown and did not force the Ankara Government financially. It is considered that this subject may be a separate article topic in the future. The Ankara government, which did not have financial difficulties, aims to plan development by establishing banks and chambers of the industry under other financial problems. In the 1929 world economic crisis, the Republic of Turkey had been one of the least damage to circumvent the country. However, the applied interventionist policy was not related to the socialism system as it is perceived in the west. The followed system was close to the liberal interventionist economic system for Turkey's specific requirements.

